

УДК 364.662 (560)
DOI: 10.24144/2524-0609.2025.57.39-44

Гнатчук Оксана Степанівна
кандидат історичних наук, доцент
кафедра філософії та культурології
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
o.gnatchuk@chnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-7456-0834>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ В ТУРЕЦЬКІЙ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. Дослідження різних механізмів ризик-менеджменту, які застосовуються в інших країнах, зокрема в Туреччині, дозволить виявити передові практики та інноваційні підходи, що можуть бути корисними для впровадження в Україні. Це може стосуватися, наприклад, методів оцінки ризиків, системи забезпечення соціальної безпеки, механізмів моніторингу та оцінки ефективності програм. Мета статті: шляхом аналізу теоретичних аспектів ризик-менеджменту в контексті соціального захисту Туреччини, визначити ключові поняття та принципи, що лежать в основі ефективного ризик-менеджменту. Під час дослідження використовувалися такі методи: аналізу і синтезу; теоретичного узагальнення; порівняння, контент-аналіз. Аналіз фінансових механізмів та управління ризиками в інших країнах уможливить виявлення ефективних підходів до забезпечення фінансової стійкості системи соціального захисту, залучення додаткових ресурсів і зниження фінансових ризиків, а вивчення інноваційних підходів та експериментальних проєктів, які реалізуються в інших країнах, допоможе виявити нові ідеї та рішення, що можуть бути застосовані для поліпшення соціального захисту населення. Розгляд інституційних особливостей управління соціальним захистом в Туреччині дозволить зрозуміти вплив інституційного контексту на ризик-менеджмент та соціальні програми, а аналіз реформ та змін у системі соціального захисту визначить фактори успіху та виклики, які можуть виникнути при впровадженні нових підходів та стратегій. Очевидно, що всі вищезазначені складові аналізу ризик-менеджменту у соціальному захисті населення сприятимуть уникненню повторювання помилок, а водночас – використанню передового досвіду для ефективного розвитку системи соціального захисту в Україні.

Ключові слова: соціальні ризики, соціальне забезпечення, система соціального захисту, інституції, менеджмент.

Вступ. Проблеми соціальної політики та соціальних видатків дедалі частіше зацікавлюють дослідників у всьому світі. У Туреччині такі дослідження помітно зросли з початку 2000-х років. Це були здебільшого тематичні дослідження, що стосувалися конкретних сфер політики, таких як бідність, вихід на пенсію, або охорона здоров'я – тобто вони не характеризувалися глибинним вивченням системи соціальної політики. Загалом дослідженням соціальної сфери притаманна певна заідеологізованість. Відомі також більш концептуальні, але не емпіричні дослідження, проте, як правило, вони обмежуються загальною критикою неолібералізму.

На сучасному етапі відомі наукові розвідки таких науковців як Ахмета Фатіх Ортакаї (Ahmet Fatih Ortakaya) – Senior Social Protection Specialist (World Bank) – автор/співавтор кейс-стаді та аналітичних матеріалів щодо соціального захисту Туреччини, інтеграції соціальних реєстрів та програм пом'якшення соціальних ризиків, зокрема, його праця «Türkiye Case Study» (World Bank / G2Px) – кейс-стаді про соціальний захист в Туреччині [9; 15].

Аналіз програм пом'якшення бідності / SRMP у Туреччині (в контексті бідності та соціальної підтримки) щодо SRMP (Social Risk Mitigation Project) досліджує Філіз Забджі (Filiz Zabcı) [18].

М.Й.Шенер (M.Y.Sener) – автор досліджень про впровадження підходу «social risk management» у проєктах, пов'язаних із Туреччиною (аналіз ролі World Bank SRM на практиці) аналіз реалізації підходу SRM на практиці (включно з проєктами в Туреччині) [12].

Мехмет Чаглар Чинар та Мустафа Сенджер Кіремітджі (Mehmet Çağlar Çınar i Mustafa Sencer Kiremitci) – фахівці Міністерства сім'ї та соціальної

політики Туреччини (учасники кейс-стаді щодо інтегрованих реєстрів) надали експертний внесок у дослідження інтеграції даних, інформаційних систем соціального захисту Туреччини (ISAS / Integrated Social Assistance System), кейс-стаді DFAT про інтеграцію даних для соціального захисту (інтерв'ю, практичні приклади) [8].

Н.Варол (N.Varol) відомий дослідженням управління ризиками в Туреччині під час COVID-19 (включно з аналізом соціальної політики та реакцій на шоки), зокрема праця «Risk Management Implemented by Turkey during the COVID-19 Pandemic» [17] та інші.

Спробу проаналізувати соціальну політику Туреччини, починаючи з 2000-х років було зроблено, наприклад М.Ф.Айсаном [3], що являє собою загальнонаціональне емпіричне дослідження. Цей науковий виклад мав на меті висвітлити наслідки різних суб'єктів соціального забезпечення, зокрема інститутів соціальної політики, щодо розподілу благ та рівня досягнення добробуту, задоволеності громадян. Що стосується актуальних питань ризик-менеджменту у сфері соціального захисту, то такі дослідження систематично проводяться й стосуються різних царин соціального захисту, таких як: недостатнє фінансування соціальних програм та систем соціального захисту, що може призвести до виникнення бюджетних дефіцитів та нестабільності фінансових ресурсів; зміни у правилах, стандартах та програмах соціального захисту, які можуть вплинути на доступ до послуг; ризики неналежного надання соціальних послуг, включаючи проблеми з якістю та ефективністю послуг; зміни в демографічних показниках, включаючи старіння населення, що може вимагати адаптації систем соціального захисту; ризики, пов'язані зі здоров'ям та безпекою користувачів соціальних

послуг, такі як пандемії, військові конфлікти, кризи громадського здоров'я та надзвичайні ситуації; зміни на ринку праці, безробіття та зайнятість, що можуть істотно вплинути на потреби у соціальному захисті тощо.

Мета статті: шляхом аналізу теоретичних аспектів ризик-менеджменту в контексті соціального захисту Туреччини, визначити ключові поняття та принципи, що лежать в основі ефективного ризик-менеджменту. Зробити висновки про переваги та недоліки ризик-менеджменту в сфері соціального захисту населення Туреччини, сформулювати загальні висновки щодо доцільності та ефективності застосування певних підходів.

Методи дослідження: аналіз і синтез (для визначення основних понять, об'єкта, предмета та завдань дослідження тощо); теоретичного узагальнення (для розкриття особливостей турецької системи соціального захисту); порівняння (під час аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду в цій сфері), контент-аналіз (для аналізу текстової інформації, такої як законодавчі акти, нормативні документи, звіти та інші джерела, з метою ідентифікації ключових тем і тенденцій у ризик-менеджменті соціального захисту населення).

Виклад основного матеріалу. Складові ризик-менеджменту в соціальному захисті Туреччини можна поділити на кілька основних аспектів. Один із ключових компонентів – це аналіз потенційних соціальних ризиків, які можуть виникнути внаслідок різних факторів, таких як економічна нестабільність, безробіття, природні катастрофи, соціальні конфлікти тощо. Ще одна складова управління ризиками – управління соціальними програмами, оскільки Туреччина має розгалужену систему соціального захисту, зокрема пенсійну систему, допомогу по безробіттю, допомогу у важких умовах життя, медичне страхування і т.д. Управління цими програмами включає в себе розробку, впровадження та моніторинг соціальних програм. Фінансування соціальних програм важливе для їхнього успішного функціонування, тому Туреччина зосереджується на фінансовому ризик-менеджменті, щоб забезпечити стійкість фінансування цих програм. Туреччина, як і інші країни, стикається з ризиками, пов'язаними з природними катастрофами та надзвичайними ситуаціями. Управління цими ризиками також є важливою складовою соціального захисту [10].

Грунтовний аналіз ризиків, пов'язаних із соціальними конфліктами, дезінтеграцією суспільства та надзвичайними ситуаціями (зокрема, терористичними актами), підкреслює важливість підготовки та відповіді системи соціального захисту в Туреччині на можливі кризові ситуації. Основні завдання включатимуть: потребу в гнучкості (передбачає розробку планів евакуації, стратегій взаємодії з громадськими організаціями та інші заходи для оперативної реакції на кризові ситуації); співпрацю з іншими секторами (урядом, громадським сектором, міжнародними організаціями та іншими зацікавленими сторонами для координації допомоги та реагування на кризові ситуації); психологічну підтримку (надзвичайні ситуації можуть супроводжуватися психологічними травмами постраждалих, тому важливо мати систему психологічної підтримки та консультацій для тих, хто зіткнувся зі страхом і стресом); стратегії запобігання (програми зі зменшення ризиків та впровадження заходів із попередження конфліктів можуть допомогти зменшити загрози); міжнародну співпрацю (міжнародна співпраця та підтримка від міжнародних партнерів можуть бути важливими для успішного реагу-

вання на надзвичайні ситуації).

Усі ці аспекти покликані забезпечити стійкість та ефективність системи соціального захисту в умовах надзвичайних ситуацій, які можуть статися в Туреччині. Туреччина використовує систему моніторингу та оцінки для визначення ефективності своїх соціальних програм і ризик-менеджменту в цілому. Це допомагає урядовим органам вчасно реагувати на зміни у соціальному середовищі та коригувати стратегії.

Враховуючи своє географічне розташування і складний соціальний контекст, Туреччина приділяє велику увагу аналізу ризик-менеджменту в соціальному захисті, щоб забезпечити стабільність та захист населення в умовах незвичайних ситуацій, соціальних змін.

Соціальний захист Туреччини стикається з різними ризиками, які можуть вплинути на стабільність і ефективність системи соціального захисту. Основні з них: зміни економічної ситуації, такі як економічні кризи, інфляція, коливання курсу валюти, що можуть вплинути на фінансову стійкість системи соціального захисту і здатність надавати соціальні послуги та допомогу; збільшення чи зменшення чисельності населення, зміна структури населення (наприклад, старіння населення), що може позначитися на витратах та потребах у соціальному захисті; зміни в політичних урядових програмах, реформи в системі управління та прийняття нових законів, що можуть вплинути на обсяг та доступність соціальних послуг; природні катастрофи, такі як землетруси, повені, пожежі, що можуть призвести до необхідності надання допомоги та відновлення інфраструктури соціального захисту; соціальні конфлікти, дезінтеграція суспільства, надзвичайні ситуації (наприклад, терористичні акти), що можуть створити потребу в додатковій соціальній підтримці та безпеці; зміни в законодавстві, зокрема в соціальних програмах і правах громадян, що можуть вимагати адаптації системи соціального захисту; глобальні тенденції, як-от міграція, пандемії, зміни клімату, що також можуть вплинути на систему соціального захисту. Управління цими ризиками важливе для забезпечення стійкості і ефективності соціального захисту в Туреччині. Соціальні конфлікти, дезінтеграція суспільства, надзвичайні ситуації (зокрема, терористичні акти), можуть створити потребу в додатковій соціальній підтримці та безпеці.

Для управління цими ризиками важливо мати ефективну систему реагування на надзвичайні ситуації, включаючи плани евакуації, медичну готовність і комунікаційні стратегії. Співпраця з громадськими організаціями та міжнародними партнерами може полегшити надання допомоги в умовах кризи, та поліпшити реагування на ризики в соціальному захисті.

У Туреччині, як і в багатьох інших країнах, система соціального забезпечення базується на принципі обов'язкових внесків або податків, які сплачуються громадянами та роботодавцями. Ці внески фінансують соціальні програми, такі як медичне страхування, пенсії, допомога по безробіттю й інші види соціального захисту. Обов'язкові внески стягуються з заробітної плати громадян та роботодавців. Тобто в усіх осіб, які мають офіційну роботу та отримують заробітну плату, автоматично знімаються внески на соціальне забезпечення. Ця система забезпечує громадянам певний рівень соціального захисту в разі потреби, незважаючи на стан їхньої фінансової ситуації.

Загалом у Туреччині важко знайти систему соціального забезпечення без обов'язкових внесків або

податків. Така система спроектована для забезпечення соціального захисту та підтримки населення і її фінансування здійснюється через внески громадян і підприємств. Соціальний захист та соціальна робота в Туреччині здійснюється такими установами, як: Соціальне страхування Туреччини (SSK – Sosyal Sigortalar Kurumu), Фонд соціальної допомоги та солідарності (SYDV – Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı), Міністерство роботи та соціальної політики, Національний фонд пенсійного страхування (SGK – Sosyal Güvenlik Kurumu) та Департамент дитячого добробуту та захисту. Повноваження вищезазначених установ включають в себе розробку політики, реалізацію програм та координацію заходів щодо розвитку соціального сектору та забезпечення соціальної справедливості в Туреччині.

Система соціального захисту в Туреччині регулюється різними нормативними актами, законами та розпорядженнями, які визначають права та обов'язки громадян у сфері соціального захисту. Нижче розглянемо кілька основних законодавчих актів, які гарантують соціальний захист у Туреччині.

Закон про соціальне страхування (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu) – (Соціальне страхування та загальне право про медичне страхування) визначає правила соціального страхування в Туреччині, включаючи систему медичного страхування, пенсії, допомогу по безробіттю та інші види соціального захисту [14].

Закон про соціальну допомогу та солідарність (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Nesvik Kanunu). Це стимулюючий закон про соціальну допомогу та солідарність, метою якого є допомога громадянам, які перебувають у злиднях і потребах, а також, у разі необхідності, людям, які прибули до Туреччини будь-яким способом. Закон має забезпечити справедливий розподіл доходів шляхом вжиття заходів для зміцнення соціальної справедливості та заохочення соціальної допомоги, а також продемонструвати солідарність [13].

Відповідно до цього закону було створено Фонд соціальної допомоги та сприяння солідарності. У рамках цього закону в кожній провінції та районі засновано Фонди соціальної допомоги та солідарності для здійснення діяльності відповідно до мети Закону та надання грошової та натуральної допомоги нужденним громадянам. Діяльність Головного управління соціальної допомоги й солідарності в провінціях здійснюється по всій Туреччині через Фонди соціальної допомоги та солідарності, створені під головуванням губернатора кожної провінції та губернатора округу кожного округу. Ці фонди є мостом між державою та малозабезпеченими громадянами щодо надання соціальної допомоги громадянам безпосередньо та в найкоротші терміни.

Закон про охорону здоров'я (Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu) визначає правила надання медичних послуг та дію системи загального медичного страхування. Мета цього Закону – регулювання основних принципів надання медичних послуг. Цей Закон поширюється на всі державні установи та організації, крім Міністерства національної оборони та приватного права, юридичних та фізичних осіб [11].

Закон про пенсійну систему (Emeklilik Kanunu) визначає правила щодо надання пенсій та відомчисть їх обчислення [16].

Закон про соціальну та економічну підтримку людей з інвалідністю (Engellilere Yönelik Sosyal ve Ekonomik Destek Kanunu) регулює питання соціальної та економічної підтримки інвалідів. Мета цього закону – забезпечити повну та ефективну участь

людей з обмеженими можливостями в суспільному житті на рівних умовах з іншими особами, заохочуючи їх та забезпечуючи користування основними правами та свободами, зміцнюючи повагу до їхньої гідності, а також застосування необхідних превентивних заходів запобігання інвалідності [4].

Це лише кілька з основних законодавчих актів, які гарантують соціальний захист у Туреччині. Туреччина може приймати і змінювати нормативні акти, щоб удосконалити систему соціального захисту та відповідати потребам населення. Уряд Туреччини має різні міністерства та агентства, які відповідають за різні аспекти соціальної політики, такі як Міністерство охорони здоров'я, Міністерство розвитку, Сім'ї та Соціальної політики та інші

Зокрема, на сайті вищевказаного Міністерства щодо соціальної політики можна знайти інформацію стосовно таких запитів: попередня заявка родичів загиблих, ветеранів та родичів ветеранів на отримання безкоштовної проїзної картки; результати запиту на отримання допомоги при народженні дитини; запит результатів перевірки доходу; запит про працевлаштування родичів загиблих, ветеранів та родичів ветеранів; запит на отримання безкоштовної проїзної картки для родичів загиблих, ветеранів та родичів ветеранів [1].

Соціальна допомога та соціальні послуги в Туреччині надаються для забезпечення соціального захисту громадян, особливо тих, які опинилися у складних життєвих ситуаціях або потребують допомоги. Турецька влада має кілька програм та ініціатив для цього. А саме: грошова допомога найнижчого рівня (турецька влада надає грошову допомогу найнижчого рівня незабезпеченим сім'ям та окремим особам. Ця допомога призначена для покриття основних життєвих витрат); соціальні картки (видаються особам з низьким рівнем доходу і надають право на отримання різних видів пільг та знижок на медичні та освітні послуги); сімейні допомоги (є програми допомоги для сімей з дітьми, осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій); медичне страхування (існує загальна система медичного страхування, яка забезпечує доступ до медичних послуг всіх громадян); пенсійна система (турецька пенсійна система надає пенсії для осіб, які досягли пенсійного віку, а також пенсії для людей з інвалідністю та громадян, які втратили годувальника сім'ї); соціальні послуги (діють соціальні служби, які надають психологічну підтримку, реабілітацію та консультування для осіб у складних життєвих обставинах); програми професійного навчання та зайнятості (для безробітних і молоді діють програми професійного навчання й підтримки в пошуку роботи).

Ці програми і послуги спрямовані на поліпшення якості життя та соціального захисту громадян Туреччини. Вони допомагають зменшити бідність, забезпечити доступ до основних потреб, підтримувати вразливі групи та сприяти соціальній справедливості.

Багато програм соціального захисту та соціальних послуг у Туреччині надаються з метою підтримки громадян у складних життєвих ситуаціях. Проте не завжди вони безкоштовні. Витрати на такі програми можуть покриватися державним бюджетом, але деякі послуги можуть мати символічний внесок або залежати від доходів отримувача. Наприклад, грошова допомога найнижчого рівня і програми допомоги сім'ям можуть бути спрямовані на покриття основних життєважливих витрат, вони можуть бути безкоштовними для отримувачів. Однак існують інші соціальні послуги, такі як медичні та освітні по-

слуги, які можуть залежати від соціальних карток та податків або вимагати сплати символічного внеску громадян. Пенсійна система також передбачає виплату пенсій, але суми можуть варіюватися в залежності від трудового стажу та внесків під час працевлаштування. Загальне медичне страхування забезпечує доступ до медичних послуг всіх громадян. При цьому існує різниця в покритті послуг та витратах залежно від страхового плану.

Як ми мали змогу переконалися, багато програм соціального захисту в Туреччині мають свої умови та обмеження. Вони можуть бути як безкоштовними, так і вимагати сплати певних внесків або повної вартості послуг (у певних випадках).

Турецька система соціального забезпечення побудована на подвійній структурі: соціальне страхування, відоме як режим премій, і режим соціального забезпечення без внесків (соціальна допомога та соціальні послуги), що фінансується державою та волонтерськими організаціями. Режим премій (соціальне страхування) є більш розвиненою та усталеною системою порівняно з іншими з точки зору обсягу та рівня наданих виплат.

До трансформації у сфері соціального забезпечення режим премій керувався трьома основними установами соціального забезпечення, організованими відповідно до видів зайнятості застрахованих. Це Установа соціального страхування (SSK), Emekli Sandığı та Bağ-Kur. Організації, про які йдеться, були структуровані незалежно одна від одної, і між ними не було встановлено жодного органічного зв'язку. Вони також відрізнялися за міністерствами, до яких входили. Так SSK і Bağ-Kur були пов'язані з Міністерством праці та соціального забезпечення, Emekli Sandığı діяв під керівництвом Міністерства фінансів [5; 6].

Метою заснування Bağ-Kur було охоплення соціального страхування торговців, ремісників і самозайнятих осіб у суспільстві, які не включені до сфери соціального страхування. Зусилля було спрямовано головню на надання соціальної допомоги цим людям на випадок інвалідності, старості та смерті. Було вирішено, що внески збиратимуться відповідно до місячного доходу, заявленого страхувальником, і рівня доходу, який вони обрали. Bağ-Kur, який почав впроваджувати свої положення щодо страхових прав з 01.10.1972 р., також на першому етапі надавав лише послуги страхової допомоги, як і інші установи соціального забезпечення (SSK, Emekli Sandığı). Однак Bağ-Kur, сфера діяльності якої з часом розширювалася, почала надавати медичне страхування своїм учасникам, таким як SSK і Emekli Sank [7].

Окрім того, в Туреччині існує система пільг та підтримки в галузі соціального захисту та соціальної політики, яка включає в себе різні види програм і режимів пільг для громадян та груп населення, які потребують допомоги й підтримки. Ці програми та режими призначені для поліпшення якості життя, зменшення бідності та забезпечення соціальної справедливості: турецький уряд надає підтримку малозабезпеченим сім'ям та особам, які опинилися в складному фінансовому становищі. Це грошова допомога, послуги зайнятості та інші види підтримки; режим пільг для сімей з дітьми включає в себе зниження вартості дитячих садків та інші пільги для батьків, які забезпечують освіту своїм дітям; турецька система охорони здоров'я надає можливість доступу до медичних послуг всіх громадян, зокрема й для незабезпечених сімей; турецький уряд надає пільги та підтримку людям з інвалідністю, включаючи різні види реабілітації та професійну підготовку; існують

різні програми та режими пільг для літніх людей, які допомагають забезпечити їхній соціальний захист та якість життя; турецька влада також надає підтримку жертвам сімейного насильства та пропонує програми соціальної реабілітації. Ці програми мають на меті поліпшити соціальний захист та добробут громадян Туреччини, зменшити бідність та сприяти соціальній справедливості [2].

Організація медико-соціального страхування Туреччини (Sosysl Sigortalar Kurumu (SSK)) створена в 1945 р. як пенсійний фонд для працівників приватного сектора. Вона перебувала у відомстві Міністерства праці, а послуги надавалися тільки працівникам, які сплачували страхові внески, та їхнім утриманцям. Система медичного страхування в країні постійно змінювалася, проте кардинальні зміни настали після парламентських виборів 2003 р. внаслідок впровадження нової програми реформування охорони здоров'я. Відбулася передача у відомство МОЗ лікарень SSK, об'єднання різних систем загального медичного страхування в єдину систему, надання можливості користування послугами приватного медичного сектору учасникам різних страхових схем, запровадження практики сімейного лікування, надання спрощеного доступу до отримання медичної допомоги громадянам, які не мають медстраховки, а тільки зелені карти, тощо. З 1 січня 2012 р. у Туреччині запроваджене обов'язкове медичне страхування (General Health Insurance). Страховка покриває повністю всі види лікування в державних клініках і частково – у приватних, усі особи, що проживають у країні, зобов'язані мати загальну медичну страховку [7].

Турецька система фінансування соціального забезпечення має подвійну структуру: премію та режим без внесків. У режимі премій він складається із внесків працівника й роботодавця, а державна підтримка надається для покриття дефіциту, за винятком страхування на випадок безробіття. Державні витрати на соціальне забезпечення також складаються з коштів, що виділяються з бюджету. Система соціального забезпечення в Туреччині в основному функціонує відповідно до розподільчої моделі фінансування (pay-as-you-go). Доход від премій, отриманих від активних працівників і роботодавців, виплачується як пенсія нинішнім пенсіонерам або бенефіціарам. Існує слабкий зв'язок між сумами премій, які виплачуються в цій системі, і заслуженими пенсіями за вислугу років. Стійкість системи, яка надає послуги на основі розподілу, ґрунтується на припущенні щодо рівності річних доходів і витрат. Створення страхових відділень установ соціального страхування в різні роки призвело до застосування окремих премій для кожного страхового відділення. Через те, що держава не бере участі у фінансуванні соціального забезпечення шляхом сплати внесків, вона несе значні витрати, оскільки сплачені внески звільняються від податків, операції установ соціального страхування звільняються від податків і зборів, а витрати на управління та персонал установ соціального страхування значною мірою покриває держава. У Туреччині не було запроваджено податок на соціальне забезпечення для фінансування соціального забезпечення, зокрема установ соціального страхування.

Висновки. Отже, незважаючи на структурні зміни в турецькій системі соціального забезпечення протягом цього процесу, безпідставно стверджувати про комплексну та ефективну систему соціального забезпечення. Найбільш складною ситуацією на цьому етапі є наявність різних організацій соціального забезпечення для різних груп. Через таку дезоргані-

зацію системи соціального забезпечення можуть існувати різні премії та різні заявки на допомогу при тих самих ризиках. З іншого боку, за оптимістичними оцінками державних установ, базові програми соціального страхування надають соціальне забезпечення 80% всього населення. Однак зазначається, що через значні недовіди та труднощі, які виникли під час збору внесків, які сплачувалися та мають бути сплачені за програмами соціального страхування працівників і самозайнятих осіб, механізм став нефункціональним, а пенсії та медичні послуги не можуть надаватися населенню, як задекларовано в

діючих програмах. Турецький досвід демонструє, що поєднання обов'язкового страхування, адресної соціальної допомоги та сучасних технологій моніторингу є ефективною стратегією зниження соціальних ризиків. Проте стійкість цієї системи залежить від здатності уряду адаптуватися до демографічних і економічних викликів, зберігаючи баланс між соціальною справедливістю та фінансовою стабільністю. Для України вивчення турецького підходу може слугувати джерелом практичних рішень у сфері модернізації соціального захисту та впровадження ризик-менеджменту.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Sosyal Yardım Bilgileri Sorgulama. 2025. URL: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-sosyal-yardim-bilgileri-sorgulama>.
2. Akbulu E., Altundemir M.E., Güven M. Türkiye ve AB ülkelerinde sosyal koruma yardımlarının yoksulluk üzerine etkisi: bir panel veri analizi. *Journal of Abant Social Sciences*. 2022. T.22, №1. С.343–350. DOI: 10.11616/asbi.1033102.
3. Aysan M.F. Geleceğin Türkiye'sinde sosyal politikalar. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, 2020. 50 p. URL: https://www.ilke.org.tr/files/netstk/50/web/115/2658/dosyalar/sosyal_politikalar_rapor_ozeti_online.pdf.
4. Engelliler Hakkında Kanun. 6462 sayılı Kanun ile değişik hali. Kanun № 5378, 01.07.2005. Resmi Gazete, 07.07.2005, №25868. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf>.
5. Kahveci R., Meads C. Analysis of strengths, weaknesses, opportunities, and threats in the development of a health technology assessment program in Turkey. *International Journal of Technology Assessment in Health Care*. 2008. Vol.24(2). P.235–240. DOI: 10.1017/S026646230808032X.
6. Koc B., Tural F., Urumdas M., Ozkurt Y., Erus T., Yavuz A., & Kemik O. (). The preliminary experience in the emergency department of a newly opened penitentiary institution hospital in Turkey. *North American Journal of Medical Sciences*, 2014. No.6(9). P.460–465. doi: 10.4103/1947-2714.141642.
7. Kuloglu Y., Ulukoca N., Bas D. Genel sağlık sigortası öncesi sağlık hizmetlerinin güvence kapsamındaki farklılıklar. *Social Sciences Studies Journal*. 2017. Vol.3(12). P.2347–2356. DOI:10.26449/sss.311.
8. Mehmet Çağlar Çınar i Mustafa Sencer Kiremitci. Türkiye's Ecosystem for the Delivery of Social Assistance Payments / Turkey Case Study : Deep Dive into the Ecosystem for the Delivery of Social Assistance Payments (English). Washington, D.C. : World Bank Group. 2022. P.9–19. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099010011072245762/pdf/P17316601c8b0401b0ab340214079f623b6.pdf>.
9. Ortakaya Ahmet Fatih, Ardic Alper Oya Pinar, Varghese Minita Mary; Chrissy Martin Meier. Turkey Case Study : Deep Dive into the Ecosystem for the Delivery of Social Assistance Payments (English). Washington, D.C.: World Bank Group. 2022. 30 p. URL: <https://documents.worldbank.org/curated/en/099010011072245762>.
10. Ozbilgin F.M., Erbil C., Şimşek Demirbağ K., Tanriverdi V. Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*. 2023. Vol.4(1). P.71–112. DOI: 10.54733/smar.1253256.
11. Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu. Kanun №3359, 07.05.1987. Resmi Gazete, 15.05.1987, №19461. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3359.pdf>.
12. Sener Meltem Yilmaz. How the World Bank manages social risks: implementation of the Social Risk Mitigation Project in Turkey. *Third World Quarterly*, 2015. Vol.36, No.4. P.758–775. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/How-the-World-Bank-manages-social-risks%3A-of-the-in-Sener/0c398b00e296ed8b32db33be8a7ca8e67139931c>.
13. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu. Kanun №3294, 29.05.1986. Resmi Gazete, 14.06.1986, №19134. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3294&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
14. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. 666 sayılı KHK ile değişik hali. Kanun № 5510, 31.05.2006. Resmi Gazete, 16.06.2006, №26200. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510-20120101.pdf>.
15. Turkey Case Study: Deep Dive into the Ecosystem for the Delivery of Social Assistance Payments (English). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099010011072245762> 2022.
16. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. Kanun № 5434, 08.06.1949. Resmi Gazete, 17.06.1949, №7235. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5434.pdf>.
17. Varol N. at al. Risk Management Implemented by Turkey during the COVID-19 Pandemic Disaster. *Arch Mol Biol Genet*. 2022. №1(2). P:69–83. URL: <https://www.scientificarchives.com/article/risk-management-implemented-by-turkey-during-the-covid-19-pandemic-disaster>.
18. Zabcı F.C. Sosyal Risk Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı? Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2003. 58(01). P.215–239 https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001621

References

1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2025). *Sosyal yardım bilgileri sorgulama*. e-Devlet. URL: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-sosyal-yardim-bilgileri-sorgulama>
2. Akbulu, E., Altundemir, M.E., & Güven, M. (2022). Türkiye ve AB ülkelerinde sosyal koruma yardımlarının yoksulluk üzerine etkisi: Bir panel veri analizi. *Journal of Abant Social Sciences*, 22(1), 343–350. <https://doi.org/10.11616/asbi.1033102>.
3. Aysan, M. F. (2020). *Geleceğin Türkiye'sinde sosyal politikalar*. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. URL: https://www.ilke.org.tr/files/netstk/50/web/115/2658/dosyalar/sosyal_politikalar_rapor_ozeti_online.pdf
4. Engelliler Hakkında Kanun, Kanun №5378 (01.07.2005). Resmi Gazete, 07.07.2005, №25868. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf>
5. Kahveci, R., & Meads, C. (2008). Analysis of strengths, weaknesses, opportunities, and threats in the development of a health

- technology assessment program in Turkey. *International Journal of Technology Assessment in Health Care*, 24(2), 235–240. <https://doi.org/10.1017/S026646230808032X>
6. Koc, B., Tural, F., Urumdas, M., Ozkurt, Y., Erus, T., Yavuz, A., & Kemik, O. (2014). The preliminary experience in the emergency department of a newly opened penitentiary institution hospital in Turkey. *North American Journal of Medical Sciences*, 6(9), 460–465. <https://doi.org/10.4103/1947-2714.141642>
 7. Kuloğlu, Y., Ulukoca, N., & Bas, D. (2017). Genel sağlık sigortası öncesi sağlık hizmetlerinin güvence kapsamındaki farklılıklar. *Social Sciences Studies Journal*, 3(12), 2347–2356. <https://doi.org/10.26449/sssj.311>
 8. Çınar, M.Ç., & Kiremitçi, M.S. (2022). *Türkiye's ecosystem for the delivery of social assistance payments (Turkey case study: Deep dive into the ecosystem for the delivery of social assistance payments)* (pp.9–19). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099010011072245762/pdf/P17316601c8b0401b0ab340214079f623b6.pdf>
 9. Ortakaya, A.F., Ardic Alper, O.P., Varghese, M.M., & Martin Meier, C. (2022). *Turkey case study: Deep dive into the ecosystem for the delivery of social assistance payments*. Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099010011072245762>
 10. Ozbilgin, F. M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., & Tanriverdi, V. (2023). Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: Deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(1), 71–112. <https://doi.org/10.54733/smar.1253256>
 11. Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, Kanun № 3359 (07.05.1987). Resmî Gazete, 15.05.1987, №19461. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3359.pdf>
 12. Sener, M.Y. (2015). How the World Bank manages social risks: Implementation of the Social Risk Mitigation Project in Turkey. *Third World Quarterly*, 36(4), 758–775. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/How-the-World-Bank-manages-social-risks%3A-of-the-in-Sener/0c398b00e296ed8b32db33be8a7ca8e67139931c>
 13. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Kanun №3294 (29.05.1986). Resmî Gazete, 14.06.1986, №19134. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3294&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
 14. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kanun №5510 (31.05.2006). Resmî Gazete, 16.06.2006, №26200. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510-20120101.pdf>
 15. World Bank Group. (2022). *Turkey case study: Deep dive into the ecosystem for the delivery of social assistance payments*. Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099010011072245762>
 16. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Kanun №5434 (08.06.1949). Resmî Gazete, 17.06.1949, №7235. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5434.pdf>
 17. Varol, N., et al. (2022). Risk management implemented by Turkey during the COVID-19 pandemic disaster. *Archives of Molecular Biology and Genetics*, 1(2), 69–83. URL: <https://www.scientificarchives.com/article/risk-management-implemented-by-turkey-during-the-covid-19-pandemic-disaster>
 18. Zabcı, F.C. (2003). Sosyal Risk Azaltma Projesi: Yoksulluğu azaltmak mı, zengini yoksuldan korumak mı? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(1), 215–239. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001621. URL: https://www.researchgate.net/publication/304425980_Sosyal_Riski_Azaltma_Projesi_Yoksullugu_Azaltmak_mi_Zengini_Yoksuldan_Korumak_mi

Статус статті: Отримано: 14.09.2025 Прийнято: 16.10.2025 Опубліковано: 30.10.2025

Hnatchuk Oksana

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Department of Philosophy and Cultural Studies
Yuriy Fedkovych National University, Chernivtsi, Ukraine

MAIN DIRECTIONS OF SOCIAL RISK MANAGEMENT IN THE TURKISH SOCIAL PROTECTION MODEL

Abstract. The analysis of international experience in risk management within social protection is an important area of research for understanding the various approaches and strategies employed in other countries to effectively manage risks and ensure citizens' social protection. This represents a step toward comprehending different models and structures worldwide and provides deeper insight into types of social protection, such as pension provision, health insurance, unemployment benefits, child support, including assistance for persons with disabilities, and other related programs. The study of various risk-management mechanisms applied in other countries, particularly in Turkey, makes it possible to identify best practices and innovative approaches that may be useful for implementation in Ukraine. This may include, for example, risk assessment methods, social security systems, and mechanisms for monitoring and evaluating program effectiveness. An analysis of financial mechanisms and risk-management strategies in other countries enables the identification of effective approaches to ensuring the financial sustainability of the social protection system, attracting additional resources, and reducing financial risks. Moreover, the examination of innovative approaches and experimental projects implemented abroad can help to reveal new ideas and solutions that may be applied to improve social protection of the population. Considering the institutional features of social protection management in Turkey provides an understanding of how institutional context influences risk management and social programs, while an analysis of reforms and changes in the social protection system highlights success factors and potential challenges that may arise when introducing new approaches and strategies. Clearly, all of these components of risk-management analysis in social protection will help to avoid repeating past mistakes while simultaneously making use of advanced experience for the effective development of the social protection system in Ukraine.

Keywords: social risks, social security, social protection system, institutions, management.